

Tema 2 - Tørvegravning

Inden 1917 var tørvegravning i Store Vildmose, og generelt danske moser, noget mange gjorde, men der var ikke tale om en industri. Man gravede, hvor moserne var, og de som havde en mose i området brugte af den. Tidligere var Store Vildmose ejet af familien Skeel. De solgte lodder, hvor man kunne købe sig ret til at måtte bruge af mosen, enten ved at hente brænde og tørv eller have kreaturer gående. Nogle af de tidligste historiske kilder om Store Vildmose, nævner et folk, der holdt til ude i Vildmosen. De hentede tørv og brændte krukker som de solgte vidt og bredt.

Første Verdenskrig

Den 28. juni 1914 blev den østrig-ungarske tronfølger Franz Ferdinand skudt under et statsbesøg i Bosnien. Morderen var en ung bosnisk nationalist, der var vred over, at Østrig-Ungarn havde overtaget Bosnien, som han mente hørte til Serbien. I lang tid havde der været fred i Europa, men Mordet startede Første Verdenskrig. Krigen strakte sig over fire år, fra 1914 til 1918, og kampene var hårde med store tab på begge sider.

Danmark holdt sig neutral i krigen. Det betød, at man ikke ville vælge side i krigen, hvilket gjorde, at man kunne handle med landene på begge sider af konflikten. Men Første Verdenskrig fik også konsekvenser herhjemme. Store Vildmoses historie ændrede sig drastisk, da Tyskland gik i ubådskrig mod Storbritannien. For nu kunne man ikke længere handle frit, det betød mangel på mange forskellige varer. Særligt den store mangel på kul var et problem.

Kul fra Storbritannien

I tiden fra 1850'erne og frem var Danmark ved at blive et industrisamfund, hvor flere og flere arbejdede på fabrikker. Maskinerne, som fabrikkerne var afhængige af, blev drevet ved at afbrænde kul. På den måde var kul blevet den mest anvendte brændselskilde i Danmark. Og langt størstedelen af vores kul blev importeret fra Storbritannien. Uden de engelske kul, var der fare for, at industrien ville gå i stå.

Den danske regering fik derfor meget travlt med at finde erstatninger og alternativer til kullene. I skovene kunne man hente brænde og her igangsatte man store nedfældninger. I moserne kunne man grave tørv, som derefter kunne formes til murstenslignende blokke, der kunne brændes i stedet for kul. Men inden man for alvor fik gang i produktionen af brændsel, nåede Første Verdenskrig sin slutning.

Køb af Store Vildmose

Af krigen lærte man, at man var sårbar. Derfor ville man i Danmark sikre sig imod lignende fremtidige situationer. Den danske regering købte derfor 280 hektar af Store Vildmose i 1921. I de følgende år købte regeringen endnu mere jord i Vildmosen, og staten endte med at eje 370 hektar, hvilket er trefjedredede af Store Vildmose.

Købet af mosen viste sig at være den rigtige beslutning, for ikke mere end 18 år senere brød Anden Verdenskrig ud. Den danske regering så hurtigt, at der ville blive problemer med at få det nødvendige brændsel fra blandt andet England. Derfor igangsatte man hurtigt en produktion af brænde og tørv. Her blev moser over hele landet afvandet og udgravet for at få fat i det dyrebare tørv.

KILDE 1 – Filmklip 'Brændsel til Vinter'

Se filmen med filnavnet Tema 2 – Brændsel til vinter

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

Kilde 2 - Beretning fra Fabriks- og Arbejdstilsynet fra 1944

”Under hensyn til den i Tørvesæsonen 1944 herskende Mangel på Arbejdskraft og det store behov for indenlandsk Brændsel meddelte Direktoratet i Marts Måned Kredsene, at man, ligesom det havde været Tilfældet i 1943, i et vist Omfang vilde være tilbøjelige til at se igennem Fingre med, at Børn under 14 År beskæftigedes som Kuske ved Transport af Tørvedynd. Direktoratet anmodede imidlertid Tilsynskredsene om at afgive Indberetning hertil om de Tilfælde, i hvilke Børn under 14 År blev anvendt til Arbejde af nævnte Art. I Henhold hertil har man i Løbet af Tørvesæsonen 1944 modtaget Indberetning om en række sådanne Tilfælde. Direktoratet har i disse Sager fulgt den Fremgangsmåde ikke at skride ind, for så vidt det på den pågældende Egn var vanskeligt at skaffe voksen Arbejdskraft til det omhandlende Arbejdstid lå mellem Kl. 6 og Kl. 18 og ikke overstiger 9 Timer.”

Billede

Tørvegravning i Store Vildmose i 1940'erne. Arbejderne udstikker tørvestykker som lægges på transportbåndet, der løfter tørvene op af tørvegraven.

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

Billede

Når tørvestykkerne er løftet op af mosen flyttes de til brædderne, som ses på billedet. På brædderne føres stykkerne ud til liggepladsen, hvor de våde tørvestykker stables for at tørre.

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

Interreg
North Sea Region
CANAPE
European Regional Development Fund

EUROPEAN UNION

Billede

Det var typisk kvinder og børn, der stablede og vendte tørvestykkerne, så de kunne tørre. På billedet her ses tre kvinder, som stabler tørvestykker i tuer, så luften kan komme imellem og de tørrer bedre og hurtigere.

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond

Opgave

Se filmen "Brændsel til Vinter" og snak sammen om, hvad den fortæller om årsagen til, at man graver tørv. Hvorfor var det vigtigt at bestille tørvene i god tid? Og hvordan foregår tørvegravning?

Læs kilden "Beretning fra Fabriks- og Arbejdstilsynet fra 1944".
Hvorfor ser man bort fra børnearbejde i tørvegravning?

Hvad har Første Verdenskrig med tørvegravning at gøre?

Dette materiale er støttet af CANAPE, et Interreg projekt støttet af den Europæiske Unions Regionale Udviklingsfond